

دکتر صمد کریم زاده *

" بررسی تطبیقی برنامه‌های تربیت معلم
ایران و سایر کشورهای جهان "

مقدمه :

کندل (۱) در نخستین اثر معروف خود، تحت عنوان "آموزش و پرورش تطبیقی" که در سال ۱۹۳۳، آنرا منتشر کرد، چنین می‌گوید:
"آموزش و پرورش تطبیقی عبارت است از بررسی ماهیست آموزش و پرورش عمومی، ابتدائی و متوسطه هریک از کشورهای جهان با در نظر داشتن عوامل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هریک از آنها".
به نظر کندل، اهداف و مسایل آموزش و پرورش اغلسب کشورهای جهان، تا حدودی بهم شبیه است. ولی، وقتی که به روش‌های حل مشکل و نحوه برخورد با آن مسایل می‌رسیم، هریک از کشورها، با توجه به آداب و رسوم و فرهنگ ویژه خودشان از همدیگر متمایز می‌شوند. او معتقد است، در صحنه آموزش و پرورش تطبیقی، کشور-های: انگلستان، فرانسه، آلمان، ایتالیا، آمریکا و شوروی سابق،

---

* عضو هیات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز

۶ کشوری هستند که بعنوان آزمایشگاههای جهانی تعلیم و تربیت نظام آموزشی بقیه کشورهای جهان را تحت تاثیر قرار داده‌اند. از اینرو، در تهیه این مقاله، کشورهای انگلستان و فرانسه بعنوان دو عضـواز مجموعه کشورهای فوق الذکر، که از نظر تاریخی اثرگذاری زیادی روی نظام های آموزشی کشورهای خاورمیانه داشته‌اند، و کشور ترکیه نیز که به دلایل منطقه‌ای، مذهبی و نژادی با کشور ایران ارتباط تاریخی طولانی دارد و حتی در بعضی از موارد، تشابه زیادی در بین نظام آموزش و پرورش آنها مشاهده می شود، انتخاب شده‌اند و در دو بعد: گزینش و تربیت مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

به راستی همانگونه که ادموند . ج . کینگ می گوید: (۱۹۷۳ - صفحات ۲۴۲ و ۲۴۱) " سیستم های آموزش عالی جهان را می توان با طرح یک سؤال به آسانی طبقه‌بندی نمود و آن سؤال عبارت از این است : آیا برنامه‌های تربیت معلم و آماده سازی حرفه‌ای معلمان در سطح آموزش های دانشگاهی صورت می گیرد؟ یا خیر ؟ و از نتایج پاسخهای ارائه شده می توان نتیجه بسیار مهمی در باره تمایزات فکری و عملکردی کشورها بدست آورد..."

چرا که توجه به مسئله تربیت معلم، در ارزیابی برنامه های آموزش عالی کشورهای مختلف جهان، از جمله شاخص های بسیار مهم در فرایند پیشرفت و توسعه به شمار می رود. و به حق باید تربیت معلم را بعنوان رکن اساسی تعلیم و تربیت مدنظر داشت .

۱- تربیت معلم در انگلستان :

در بررسی تاریخی مطالعات تطبیقی در باره مسئله تربیت معلم در انگلستان، همانطوریکه ادموند . ج . کینگ (۲) در اثر معروف خود تحت عنوان مدارس ما و مدارس دیگران (۳) در زمینه مطالعات تطبیقی تعلیم و تربیت در جهان معاصر بیان می کند، " آنچه که ممکن

است باعث تعجب صاحب‌نظران شود، بیان این نکته است که واقعاً در باره تربیت معلم انگلستان به اندازه کافی بحث نشده است" ، یکی از دلایل عمده این مسئله را می‌توان مربوط به این امر دانست، که قبل از رابینز (۴) قسمت اعظم برنامه‌های آموزشی مربوط به آماده سازی حرفه‌ای معلمین (تربیت معلم) در انگلستان جزو برنامه‌های آموزش عالی کشور محسوب نمی‌شد. اگر چه برنامه‌های تربیت معلم از جهات مختلف تحت کنترل دانشگاهها بودند و تحقیقات علمی زیادی نیز در باره آنها صورت می‌گرفت . و از این جهت می‌توان آنرا مثلا با برنامه‌های موجود در آمریکا مقایسه نمود. از سوی دیگر برنامه‌های تربیت معلم در انگلستان را نمی‌توان به عنوان آموزش متوسطه هم حساب کرد، مثلا همانند آنچه که در بعضی از کشورهای اروپایی وجود داشته و دارد. و از سوی دیگر برنامه‌های تربیت معلم در انگلستان را نمی‌توان حتی در یک دید کاملا محدود ، به معنی یسک "آموزش نیمه حرفه‌ای" Quasi - Vocatioal sense نیز تلقی نمود. بلکه برنامه‌های تربیت معلم در انگلستان را باید یسک برنامه تلفیقی و یا ترکیبی از برنامه‌های فوق الذکر تلقی نمود، که به برنامه‌های آموزشی دانشگاهی گرایش بیشتری دارد و در سطوح بالاتر، آموزش برنامه‌های تربیت معلم با برنامه‌های آموزشی عالی کشور امتزاج پیدا می‌کند.

به دنبال تحولاتی که پس از رابینز بوقوع پیوست در سال ۱۹۷۲ کالج‌های تربیت معلم انگلستان بطور کاملآ جدی در حیطه آموزش عالی کشور قرار داده شد.

بطور کلی ، تامین معلمین مورد نیاز رسمی کشور انگلستان را وزارت آموزش و پرورش عهده دار است . ولی مسئولیت حفظ استانداردهای علمی و کیفیت محتوای برنامه‌های آموزشی معلمین بر عهده دانشگاههای کشور است . هر دانشگاه ، در یک زمینه خاص معلم تربیت

می کند . ولی با توجه به افزایش جمعیت مدرسه‌رو و اعمال سیاستهای بهبودگرایانه ، نظیر : کاهش تعداد دانش آموزان در کلاسهای درس مخصوصا در سالهای ۸۰ - ۱۹۶۰ کشور انگلستان را با بحران کمبود معلم صلاحیت دار جهت امر تدریس مواجه ساخت . برای جبران این نقیصه و حل این مشکل به دنبال تبلیغات فراوان اجتماعی راجع به اهمیت معلمی بعنوان یک وظیفه اجتماعی ، بمنظور افزایش جاذبه شغلی و جذب بیشتر داوطلبان معلمی ، دولت دست به اقدامات فوق العاده‌ای زد که می توان بسور خلاصه ذیلا به آنها اشاره نمود:

۱ - استخدام معلمین موقت (حق التدریسی) و کمک معلم .

۲ - تلاش جذب بیشتر داوطلبان معلمی در مراکز تربیت معلم

از طریق اعمال فشار به مراکز تربیت معلم .

۳ - بکارگیری مجدد تعدادی از معلمین که از نظر قانونی به

مرحله باز نشستگی رسیده‌اند .

۴ - تدوین آئین نامه مربوط به امکان بازگشت به تدریس خانم

معلم هائی که ازدواج کرده‌اند .

۵ - استفاده از برنامه‌های تلویزیون آموزشی جهت تدریس دروس

ریاضی و فنی به منظور جبران کمبود معلمین دروس مذکور .

بررسی سیر تحول تربیت معلم در انگلستان نشانگر آن است که در

سال ۶۳ - ۱۹۶۲ در حدود ۱۸۶ کالج تربیت معلم (۵) در انگلستان و ویلز

مشغول فعالیت بود و در همین سال در حدود ۵۱۰۰۰ نفر دانشجو معلم ،

در این مراکز آموزش می دیدند که این رقم در سال ۶۷ - ۶۶ به ۷۰۰۰۰ نفر

در سال ۱۹۷۰ به ۸۰۰۰۰ نفر افزایش یافت که با توجه به سیاست توسعه

آموزشی ، روند این افزایش ادامه داشته‌است .

طول مدت تحصیل در این مراکز ابتدا دو سال بود و از سال ۱۹۶۲

به سه سال افزایش یافت . بطور کلی ، کالج های تربیت معلم انگلستان

شبانه‌روزی بودند ولی در سالهای اخیر بمنظور تامین رفاه گروهی از

دانشجویان که مسئولیت خانوادگی داشتند و یا سن آنها نسبتاً بالا بود ، چند باب کالج روزانه نیز دایر شد که دانشجویان آنها فقط به طـور روزانه تحصیل می کنند.

مطالعات نشان می دهد ، در سال ۱۹۶۳ در حدود ۱۱۰ باب از کالج های تربیت معلم از سوی نواحی آموزش و پرورش ، ۴۹ باب آنها از سوی کلیسای انگلستان ، کلیسای کاتولیک رومن و یا سایر موسسات خیریه وابسته به مذاهب و کلیساها و ۲۷ باب آنها از سوی گروههای آموزشی وابسته به مذاهب و کلیساها و ۲۷ باب آنها از سوی گروههای آموزشی وابسته به دانشگاهها تامین هزینه می شدند.

در کشور انگلستان و ویلز بیش از ۱۷ دانشگاه ، موسسه های تربیت معلم وابسته به خود دارند که در چهارچوب مسئولیت های خودشان و با هماهنگی لازم نسبت به تشویق و جذب معلمین شاغل به امر تحصیل می پردازند. تنها در منطقه لندن ، بیش از ۳۰ موسسه تربیت معلم فعالیت داشته است که یقیناً تعداد آنها تا به امسروز زیادتر شده است . در بعضی از بخش های کشور نیز مثل منطقه اگستر^(۶) فقط ۳ موسسه تحت پوشش دانشگاه وجود داشته است .

در هر صورت ، در جامعه انگلستان کلیه کسانی که در بخش های مختلف مملکتی در مراکز تربیت معلم مشغول انجام وظیفه هستند عضو انستیتوتعلیم و تربیت کشور محسوب می شوند. و بطور مرتب با این موسسه در ارتباط هستند.

انستیتوی تعلیم و تربیت انگلستان ، بدون اینکه دخالت زیادی در امور مراکز تربیت معلم بکند ، سعی می کند تا استانداردهای آموزشی کشور حفظ شود. شورای مدیریت انستیتو مرکب از یک نفر معاون رئیس دانشگاه (به مقتضای سمت) و نمایندگان منتخب بخش های آموزش و پرورش و وزارت آموزش و پرورش می باشد. ادارات محلی آموزش معلمان، معمولاً از سوی موسسات خیریه و دانشگاهها و وزارت آموزش و پرورش

کمک های مالی دریافت می کنند و دانشجویان برای تامین هزینه های آموزشی و خوابگاهی خود از مراکز خودوام دریافت می کنند. بطور کلی در کشور انگلستان ، تربیت معلم به یکی از سه طریق زیر صورت می گیرد:

الف - توسط گروه های تعلیم و تربیت وابسته به دانشگاهها (بخش های تعلیم و تربیت دانشگاهها) : در این بخشها به داوطلبان معلمی یک سال آموزش حرفه ای تعلیم داده می شود، کلیه دانشجویان این گروهها ، از فارغ التحصیلان دانشگاهها هستند که در آینده نزدیک در مدارس گرامر (۷) به تدریس خواهند پرداخت . در بسیاری از موارد برنامه های آموزشی این دانشجویان به اخذ درجه دیپلم تعلیم و تربیت ختم می شود و گروهی از دانشجویان که می خواهند مدرک لیسانس تعلیم و تربیت اخذ کنند ، می توانند از این طریق وارد سال اول آموزش دوره لیسانس شوند .

ب - کالج های عمومی تربیت معلم (۸): که با ارائه برنامه های فرهنگی - حرفه ای در مدت سه سال معلم تربیت می کنند . بعضی از این کالج ها توسط نواحی آموزش و پرورش منطقه ای و بعضی دیگر توسط کلیسای کاتولیک رومن و یا کلیسای انگلستان کمک مالی می شوند .

ج - کالج های تربیت معلم ویژه (۹) : که در این مراکز معلمین تربیت بدنی ، خانه داری ، امور فنی تربیت می شوند، طول مدت تحصیل در این مراکز ۱ الی ۳ سال است .

در کشور انگلستان ، دانشجویان تربیت معلم ، پس از اینکسه تحصیلات خود را به انجام رساندند و وارد خدمت در یک مدرسه شدند . بمنظور تجدید اطلاعات قبلی و یا کسب اطلاعات جدید به کلاسهای باز آموزی و نوآموزی هدایت می شوند . به این معلمان امکان مشارکت در دوره های کوتاه مدت و یا شرکت در اجتماعات ویژه داده می شود و پس از کسب تجربه کافی ، به یکی از کشورهای عضو جامعه انگلستان

فرستاده می شوند تا در آنجا به معلمی بپردازند و با تجارب نـاـزه بر گردند .

۲- تربیت معلم در فرانسه :

از سالیان دراز، تربیت معلمین مدارس ابتدائی ، متوسطه و فنی - صنعتی ، در کشور فرانسه کاملاً از همدیگر متمایزند. مدارس معلمین ابتدائی که از سوی نواحی (۱۰) افتتاح می شوند ، تحت نظارت و کنترل شوراهای اداری نواحی و اداره آموزش ابتدائی وزارت آموزش و پرورش قرار دارند. معلمین مدارس متوسطه نیز ، در مدارس عالی و یا در دانشگاههای کشور تربیت می شوند ، اداره تعلیمات متوسطه وزارتخانه و سازمان پژوهشهای علمی کشور به نحوه تعلیم و تربیت آنها نظارت می کند و معلمین مدارس فنی - صنعتی فرانسه ، توسط موسسه‌های ویژه‌ای که به همین منظور ایجاد شده‌است ، صورت می‌گیرد و دواير آموزش های فنی - صنعتی وزارت بر آن نظارت دارد.

به گفته کمیته ملی داوطلبان حرفه معلمی ، که در مهمترین مجله علمی کشور در سال ۱۹۶۹ (۱۱) بیان شده‌است : "در کشور فرانسه برای مدارس متوسطه معلم نیست "

به نظر همین منبع ، در حدود بیش از ۲۰ گروه متسـفـاوت از معلمین ، در مدارس متوسطه فرانسه مشغول انجام وظیفه‌اند، که هرکدام از آنها اشل حقوقی مخصوص دارند، و با داشتن خط مشی و دیدگاههای مخصوص بخود آنها ، از همدیگر متمایزند. ولی در مجموع ، از آنجائیکه تربیت معلمین مدارس متوسطه در کشور فرانسه ، هم از نظر طول مدت دوره های تحصیلی نسبتاً زیاد است وهم از لحاظ اینکه داوطلبان حرفه معلمی در مدارس متوسطه ، پس از یک آزمون بسیار سخت و فشرده برگزیده می شوند، این گروه از معلمین فرانسه از یک موقعیت بهـسـتر اقتصادی - اجتماعی برخوردارند و نسبت به معلمین مدارس ابتدائی و

ویافنی - صنعتی کشور برتری خاصی دارند. حتی ، عنوان شغلی آنها نیز باهم متفاوت است . مثلا در فرانسه معلمین ابتدائی را آموزگار (۱۲) و معلمین مدارس متوسطه را پروفیسور (۱۳) می نامند .

هریک از ادارات نواحی ، مجبورند یک مرکز تربیت معلمین ابتدائی پسرانه و یک مرکز تربیت معلمین دخترانه داشته باشند . علیرغم اینکه این مراکز از سوی ادارات نواحی افتتاح می شوند و تحت مدیریت آنها اداره می شوند ، اغلب این مراکز از کمکهای مالی وزارتخانه استفاده می کنند ، کلیه دانشجویان مراکز تربیت معلم ابتدائی فرانسه ، شبانه روزی هستند و تعداد زیادی از دانشجویان نیز برای جبران هزینه های تحصیلی و زندگی خویش از دولت فرانسه بورس تحصیلی دریافت می کنند .

دانشجویان مراکز تربیت معلم ابتدائی بطور رسمی متعهد می شوند که پس از خاتمه تحصیلات خود ، ۱۰ سال در حرفه معلمی انجام وظیفه نمایند و کسانی که نخواهند و یا نتوانند به این وظیفه و تعهد خویش عمل نمایند ، مجبورند کلیه هزینه های دوران تحصیل خود را به دولت بپردازند .

به دنبال گزارش معروف لاگوبین (۱۴) تحولات مهمی در نظام آموزش و پرورش صورت گرفت ، در اثر پیامدهای این گزارش ، امروزه - کلیه معلمین مدارس ابتدائی فرانسه باید دارای مدرک لیسانس باشند و معلمین می توانند این درجه علمی را در حین آموزش های ضمن خدمت کسب نمایند و پس از اخذ مدرک لیسانس دو سال نیز آموزش فنی معلمی (حرفه ای) باید داشته باشند . صاحب نظران ، هدف اصلی این برنامه را افزایش معلومات معلمین ابتدائی و کاهش تدریجی تفاوت چشمگیر بین معلمین ابتدائی و متوسطه فرانسه ذکر می کنند .

دانشجویان مراکز تربیت معلمین ابتدائی ، در پایان دوره گواهی (۱۵)

دریافت می کنند ، ولی دانشجویان قبل از اینکه در سلک کارمندان رسمی

دولت در امر معلمی درآیند ، در یک آزمون دولتی باید شرکت نمایند و گواهی نامه معلمی دریافت کنند.

تربیت معلمین ابتدائی فرانسه ، با دیسیپلین خاصی اداره می - شود. این مراکز دارای برنامه روزانه کاملاً فشرده هستند و برنامه کار دانشجویان از ساعت ۵/۳۵ صبح تا ساعت ۹/۳۰ عصر قبلاً بصورت ساعت به ساعت برنامه‌ریزی شده است . تقریباً هفته‌ای ۳۰ ساعت برنامه های آموزشی و فعالیت‌های سنگین کلاسی دارند و در هر سال - تحصیلی در حدود ۱۸ - ۱۵ نوع درس مختلف به آنها آموزش داده می شود. بطور طبیعی ، بجز بعد از ظهر روزهای پنج شنبه و سرتاسر روزهای یکشنبه ، در بقیه ایام هفته ، روزانه ۱۰ ساعت فعالیت آموزشی دارند. حتی ساعات تفریح و استراحت روزانه این گروه از دانشجویان تربیت معلم نیز طبق یک برنامه‌ریزی طراحی شده صورت می گیرد و تحت کنترل و نظارت مسئولین قرار دارد. دانشجویان پسر می توانند فقط روزهای یکشنبه و ایام تعطیلی از مراکز آموزشی مرخص شوند و لسی دانشجویان دختر ، بدون ارائه رضایت نامه خانواده‌شان مبنی بر اجازه خروج از مرکز ، حق بیرون رفتن ندارند. در این مراکز دانشجویان الزاماً باید ، لیست اسامی کسانی را که نامه آنها را دریافت خواهند کرد ، اعم از والدین ، اقوام و یا سایرین ، به دایره مدیریت مرکز تسلیم نمایند. حتی کنترل کلیه ارتباطات اجتماعی خارج از مدرسه دانشجویان تربیت معلم فرانسه را شاید بعنوان یکی از ویژگیهای خاص نظام تعلیم و تربیت فرانسه ، بتوان ذکر کرد.

پس از جنگ جهانی دوم ، توجه به برنامه‌های تربیت بدنی (ورزش) ، در میان برنامه‌های تربیت معلم صورت گرفت ، و لسی از آنجائیکه امکانات مالی ، فرصت مناسب ، تشکل دانشجویی خاص و مکانیزم کنترل و هدایت خاص این قبیل فعالیتها وجود نداشته است ، گنجانیدن برنامه‌های تربیت بدنی در داخل برنامه‌های تربیت معلمین

ابتدائی کشور، چندان قابل توجه نبوده است. علاوه بر دروس تخصصی که معلمان مدارس ابتدائی بایست در دبستانها تدریس نمایند، در برنامه‌های آموزشی مراکز تربیت معلم فرانسه، دروس عمومی و حرفه‌ای (فن معلمی)، اخلاق، روانشناسی و تئوریهای تعلیم و تربیت و... تدریس می‌شود. هر مرکز تربیت معلم ابتدائی، دارای یک مدرسه ابتدائی ضمیمه است که کارهای عملی (کار آموزی) دانشجویان در آنها صورت می‌گیرد. برنامه‌های عملی و مشاهده دانشجویان، تقریباً ۵۰ درصد روز از یک سال تحصیلی دانشجویان را اشغال می‌کند و برای اینکه دانشجویان، تجربه‌های متفاوت از منابع متفاوت کسب نمایند به مدارس ابتدائی دورتر از مراکز آموزشی خود فرستاده می‌شوند. البته این برنامه‌ها، در طول دوران تحصیل هر فرد دانشجو، برای یک بار و آنهم به مدت چند هفته قابل اجراست. علاوه بر اینها، دانشجویان می‌توانند در خارج از ساعات اداری مراکز تربیت معلم، جهت شرکت در فعالیتهای مربوطه به مدارس محلی و یا آموزشگاههای مردمی موجود در محیط نیز موظف شوند.

مدارس عالی تربیت معلم (۱۶):

بطوریکه قبلاً اشاره شد، یکی از ویژگیهای برنامه‌های تربیت معلم ابتدایی فرانسه، امکان ادامه تحصیل فارغ التحصیلان این مراکز، در سطوح بالاتر است. در سال ۱۸۸۵ مدرسه عالی دختران در شهر فونت نی - رزو (۱۷) و دو سال بعد از آن، مدرسه عالی پسران در شهر سنت گلود (۱۸) در حوالی شهر پاریس دایر شد، که امروزه از مهمترین مشهورترین مدارس عالی تربیت معلم در فرانسه هستند. در نخستین سالهای شروع فعالیتهای آموزشی این مدارس، هدف از تاسیس آنها، تربیت معلمین دانشسراهای مقدماتی بوده است. ولی بعدها، تربیت معلمین مدارس ابتدایی نیز به این مراکز واگذار شد. از سال ۱۹۴۵ در -

اساسنامه این مدارس تغییراتی داده شد و تربیت دبیران و روسسای دانشسراهای مقدماتی، دبیرستانهای درجه دوم و بازرس های دبستانها نیز در این مدارس صورت گرفت. پذیرش دانشجویان این مدارس . از - طریق مسابقه آزمون ورودی کتبی، شفاهی صورت می گیرد و تقریبا کمتر از ۱۰٪ داوطلبان شرکت کننده شانس ورود به مدرسه را پیدا می کنند. سن طبیعی داوطلبان این مدارس ۲۰ سال و دارا بودن مدرک لیسانس از جمله شرایط خاص ورود به این مدارس است. طول مدت تحصیـل در این مدارس ۳ سال است و برنامه‌های آموزشی در دو شاخه علمی و ادبی تنظیم شده است. دو سال اول برای گرفتن لیسانس تعلیماتی است و دانشجویان در این مدت، اغلب یک و یا دو شهادتنامه لیسانس را بدست می آورند. در پایان سال سوم، دانشجویان پس از موفقیت در امتحانات نهایی گواهینامه دبیری دبیرستانهای درجه دوم را بدست می آورند. در برنامه‌های آموزشی دانشجویان این مدارس، همراه با دروس تخصصی هر رشته، دروس مشترک تربیتی و روانشناسی نیز در برنامه‌های آنها تدریس می شود.

شاخه علمی این مدارس دو شعبه دارد که عبارتند از :

- ۱ - شعبه ریاضیات و فیزیک و شیمی
- ۲ - شعبه علوم فیزیکی و طبیعی. دانشجویان هر دو شعبه مجبورند دو شهادتنامه لیسانس در یکی از زمینه‌های علمی مربوط به رشته خود بدست آورند.

شاخه ادبی به سه شعبه تقسیم می شود که عبارتند از :

- ۱ - شعبه زبان و ادبیات فرانسه .
  - ۲ - شعبه تاریخ و جغرافیا (علوم اجتماعی)
  - ۳ - شعبه زبانهای خارجی
- دانشجویان شعبه اول شهادتنامه خود را در زمینه زبانشناسی فرانسه یا ادبیات فرانسه باید تحصیل نمایند.

دانشجویان شعبه دوم نیز در زمینه تاریخ قرون اخیر و معاصر و جغرافیا.

و دانشجویان شعبه سوم نیز در زمینه ادبیات خارجی و بیانشناسی باید شهادتنامه بدست آورند.

فارغ التحصیلان این مدارس ، همانطوریکه می توانند در مدارس تربیت معلم ابتدایی فرانسه به تدریس مشغول شوند، در خود مدارس ابتدایی نیز می توانند مسئولیتهای بهتری داشته باشند. بطور خلاصه ، مدارس عالی تربیت معلم ، در نظام آموزش و پرورش فرانسه ، ازارزش و اعتبار والایی برخوردارند و فارغ التحصیلان این مدارس در کارهای دولتی و تصدی مشاغل مهم ، ترجیحا در موقعیت بهتر و برتری خاصی قرار دارند.

تربیت معلمین مدارس متوسطه :

در کشور فرانسه ، معلمین مدارس متوسطه ، اغلب در دانشگاهها کشور تربیت می شوند گروهی از دانشجویان دروس ویژه تربیتی را تحصیل می کنند و گروه دیگر از تحصیل این دروس صرف نظر می کنند. امروزه در اکثر دانشگاههای فرانسه ، در بعضی از شاخه های آموزشی ، امکان ادامه تحصیل تا سطح کارشناسی ارشد وجود دارد کسانی که دارای مدرک لیسانس هستند، به منظور کسب مجوز گواهی معلمی، خود را جهت شرکت در آزمون ویژه آماده می کنند و به همین منظور نیز در دوره های آماده سازی مخصوص این آزمون فعالانه شرکت می کنند.

مدرک آگرسیون (۱۹) ، گواهی نامه کاملا جدا از سایر گواهی نامه - های معلمی در فرانسه است. دارندگان این نوع مدرک می توانند در مدارس متوسطه فرانسه به معلمی بپردازند و در کارهای دولتی نیز دارای مشاغل حقوق دار باشند. براساس تحولات و تغییراتی که در سالهای اخیر صورت گرفته است ، بمنظور اشتغال به امر تدریس در مدارس متوسطه

فرانسه (آگرژه ۲۰) شدن بجای داشتن یک مدرک دانشگاهی) داشستن گواهی نامه دولتی اجباری شده است .

مدرسه عالی تربیت معلم پسران در پاریس (۲۱) ، و مدرسه عالی تربیت معلم دختران در سورس (۲۲) برای مدارس متوسطه ، معلم تربیت می کنند. از آنجائیکه فارغ التحصیلان این مدارس ، به لیاقت و شایستگی در امر معلمی اشتغال دارند، مسابقات ورودی داوطلبان تحصیل در این مدارس بسیار سخت و جدی گرفته می شود. و براساس ظرفیت موجود در این مدارس ، که قبلا اعلام می شود، داوطلب جدید پذیرفته می شود. کلیه هزینه‌های مصرفی دوران تحصیل کسانی که موفق می شوند، از سوی دولت پرداخت می شود. طول مدت تحصیل در این مدارس ۴ سال است و دانشجویان از ۲۰ سالگی وارد این مدارس می شوند. در پایان سال دوم - موفق به اخذ درجه لیسانس و پس از پایان سال سوم ، گواهی نامه عالی آموزش دریافت می کنند. تعدادی از دانشجویان در این مقطع از مدرسه جدا می شوند و مشغول حرفه معلمی می شوند و مابقی یک سال دیگر به آموزش خود ادامه می دهند و بمنظور کسب مقام " آگرژه " در امتحان دولتی شرکت می کنند. از آنجائیکه تعداد آگرژه با تعداد مشاغل مورد نیاز (پست های خالی) قبلا مطابقت داده می شود، تعداد قبولین این امتحان بسیار محدود است . و از آنجائیکه داشتن مدرک آگرژه ، در نظام تعلیم و تربیت فرانسه، بمنزله کسب حقوق مادام العمر در مدارس متوسطه فرانسه است ، کسب این مقام بسیار حائز اهمیت است .

کیفیت برنامه‌های آموزشی در این مدارس بسیار بالا است، جمعیت دانشجویی در کلاسهای درس خیلی کم است و در حدکاملا گسترده، فعالیت های تجربی انفرادی برای دانشجویان در نظر گرفته می شود. اگر چه مثل اغلب مدارس عالی ، محتوای برنامه‌های آموزشی این مدارس نیز حاوی مطالب عمومی و کتابی نیز هست .

یکی از تحولات مهم در نظام تربیت معلم فرانسه رامی‌تسوان،

مربوط به نحوه اخذ گواهی نامه ویژه CAPES (۲۳) قلمداد گردد. از جمله شرایط اخذ این گواهی نامه، داشتن مدرک لیسانس است. داوطلبان شرکت کننده جهت اخذ CAPES، در کلاسهای آمادگی ویژه که در دانشگاهها و پیامراکز محلی و منطقه‌ای که به انستیتوی آماده‌سازی جهت معلمین مدارس متوسطه (۲۴) معروفند شرکت می‌کنند. مسابقه ورودی CAPES بصورت سئوالات تئوری و عملی صورت می‌گیرد. امتحانات تئوری بصورت کتبی و شفاهی انجام می‌گیرد و کسانی که دارای مدرک لیسانس از مدارس عالی تربیت معلم باشند، از امتحان تئوری معاف شناخته می‌شوند.

دانشجویانی که قسمت اول امتحان CAPES را گذرانیده باشند، قبل از اینکه وارد قسمت عملی امتحان شوند، به یکی از مراکز تعلیم و تربیت منطقه‌ای معرفی می‌شوند. در طول دوران آموزش در این مراکز که تحت نظارت و کنترل مستقیم مشاوران آموزشی صورت می‌گیرد به مشارکت فعالانه دانشجویان در امور آموزشی، اهمیت خاصی داده می‌شود و کسانی که پس از کسب موفقیت در امتحانات مربوطه، به اخذ گواهی نامه‌نایل می‌شوند، بعنوان پروفیسور (دبیر) در مدارس متوسطه فرانسه مشغول انجام وظیفه می‌شوند.

تقریباً ۲۵٪ از معلمین مدارس متوسطه فرانسه، دارای مدرک آگرژ هستند. داشتن مدرک آگرژ از یک سو باعث افزایش حقوق و از سوی دیگر باعث کاهش ساعات موظف هفتگی آن می‌شود. معلمین آگرژ هفتگی ۱۵ ساعت تدریس می‌کنند، در حالیکه معلمین دارای CAPES هفتگی ۱۸ ساعت تدریس موظف دارند.

۳- تربیت معلم در ترکیه :

از بررسی اجمالی تاریخ تعلیم و تربیت کشور ترکیه چنین برمی‌آید که قبل از سال ۱۸۳۹ که در آن کشور به دوران تنظیمات (۲۵) مشهور است. مکتب خانه‌ها و مدارس موجود، معلمین خود را راساً تربیت می‌کردند.

حتی مدارس ابتدائی آن زمان (مدارس صبیان (۲۶) نیز مدرسین خود را از میان تحصیل کردگان همین مدارس و مکتب خانه‌ها انتخاب می‌کرده است .

با آغاز اصلاحات جدید معروف به " گلخانه خط همایون (۲۷)" که در سال ۱۸۳۹ شروع شده است ، توجه به مسئله تربیت معلم نیز بی‌چشم می‌خورد که تا آن تاریخ از طرف زمامداران وقت ترکیه هرگز مورد توجه نبوده است .

نخستین مدرسه معلمین ابتدایی ترکیه در سال ۱۸۴۸ یعنی در حدود ۱۴۷ سال قبل ، تحت عنوان " دارالمعلمین (۲۸)" در شهر استانبول گشایش یافته است .

پس از تشکیل دولت جمهوری ترکیه، برای نخستین بار در سال ۱۹۲۳ مراکز تربیت معلم ابتدائی کاملاً تحت پوشش وزارت آموزش و پرورش درآمده است .

در سال ۱۹۲۶ قانون مربوط به تفکیک مدارس ابتدائی کشور به روستائی و شهری از تصویب گذشته و آموزش ابتدائی کشور به دو بخش تقسیم شده و در عین حال ، معلمین نیز به نام معلمین مدارس شهری و معلمین مدارس روستائی به دو گروه تقسیم شده است .

طول مدت تحصیل در مدارس تربیت معلم ابتدائی، در سال ۳۲ - ۱۹۳۲ به ۶ سال افزایش یافته است . سه سال نخست را دوره اول، سه سال بعدی را نیز دوره آموزش حرفه‌ای (۲۹) نام نهادند .

در دوره اول بیشتر مطالب آموزش متوسطه تدریس می‌شد ولی در دوره دوم به آموزشهای حرفه‌ای معلمی و کارهای عملی اهمیت داده می‌شد. که بعدها دوره اول حذف شده و شرایط پذیرش اندکی تغییر نمرده است که بجای فارغ التحصیلان مقطع ابتدائی ، فارغ التحصیلان دوره اول متوسطه پذیرفته شده و پس از پذیرش یک دوره سه ساله آموزش را گذراندند. در سال ۱۹۴۵ مدارس تربیت معلم روستائی به انستیتوی تربیت -

معلم روستائی تغییر نام داد. که بعدها در سال ۱۹۵۴ پس از بحث فراوان مدارس تربیت معلم ابتدائی وانستیتوهای تربیت معلم روستائی تحت یک عنوان " تربیت معلمین مدارس ابتدائی " متحد شدند.

در سال ۱۹۷۰ طول مدت تحصیلات در مدارس تربیت معلم ابتدائی به ۷ سال افزایش یافت . معلمین تیپ A بعد از پایان تحصیلات ابتدائی ۷ سال و معلمین تیپ B پس از پایان تحصیلات دوره اول متوسطه ، ۴ سال آموزش دارند .

تربیت معلمین مدارس دوره اول متوسطه (راهنمایی تحصیلی) :

تا زمان تشکیل دولت جمهوری ترکیه ، هیچ نشانی از تربیت معلمین این دوره در دست نیست ولی پس از تشکیل جمهوریت برای نخستین بار در سال ۱۹۲۶ تحت عنوان " معلم متوسطه (۳۵)" مرکزی در شهر قونیه افتتاح شده است که در آغاز شاخه‌های ادبیات و تعلیم و تربیت در آن آموزش داده می شد. پس از چند سال فعالیت ، تشکیلات این سازمان به آنکارا انتقال یافته و بنام " مکتب متوسط غازی" شروع به فعالیت کرده است .

پس از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۶ تشکیل انستیتوهای تربیت معلم در ترکیه شروع شده است و تا سال ۱۹۷۳ تعداد این انستیتوهای از یک باب به ۱۶ باب رسیده است . و در حال حاضر نیز از یک سو جمعیت دانشجویی (تراکم) این مراکز بیشتر شده و از سوی دیگر تعداد آنها نیز افزایش یافته است .

تربیت معلمین مدارس متوسطه :

در نخستین سالهای تشکیل دولت جمهوری تنها یک مرکز بنام " دارالمعلمین عالی (۳۱)" در کشور ترکیه وجود داشته است که تربیت معلمین مدارس متوسطه و یا مدارس مشابه را بعهده داشته است به

دارالفنون وابسته بوده و دانشجویان آن ، دروس تخصصی خود را در دانشکده های مربوطه تحصیل می کردند. در سال ۱۹۲۵ این موسسه بنام "مدرسه عالی تربیت معلم (۳۲)" تغییر نام داد. ولی دانشجویان آن‌کما فی‌السابق دروس تخصصی خود را در دانشکده ها تحصیل می کردند. فقط دروس تربیتی و فن معلمی و آماده سازی را در آن موسسه آموزش می دیدند. از سال ۱۹۳۵ به بعد مراکزی همچون : مدرسه حرفه ای دختران ، مدرسه حرفه‌ای پسران ، مدرسه عالی تجارت ، تشکیل شدند ، که در سال ۱۹۶۲ مدرسه حرفه‌ای دختران به مدرسه عالی فنی دختران (۳۳) و مدرسه حرفه‌ای پسران به مدرسه عالی فنی پسران تغییر نام دادند و مدرسه عالی تجارت نیز به مدرسه عالی بازرگانی و جهانگردی تبدیل شد .

علاوه بر مراکز فوق الذکر ، دانشگاه‌های مختلف ترکیه نیز به طرق متفاوت ، تربیت معلمین مدارس متوسطه را از طریق ارائه برنامه‌های تربیتی و آمادگی برای (۳۴) تدریس تامین می کنند. در حال حاضر در کشور ترکیه ، تامین معلمین مقاطع مختلف تحصیلی آموزش و پرورش به صور مختلف و از طرق متفاوت انجام می گیرد که ذیلا به آن اشاره می شود:

الف : مراکز تربیت معلم ابتدائی: تعلیم و تربیت معلمین

مدارس ابتدائی بعهدہ این مراکز است که در حال حاضر بیش از ۹۰ مرکز آموزشی در سرتاسر مملکت به این امر اشتغال دارند و علی رغم اینکه اصولا می بایست کلیه معلمین مدارس ابتدائی کشور از یک منبع و تحت یک نظام واحد تامین می شد، شواهدی در دست است که در مقطع ابتدائی در کنار معلمین رسمی و کارورزان معلمی ، معلمین حق التدریس (موقت) ، سرباز معلمین ، معلمین جانشین ، آموزشگران ، افسران وظیفه ذخیره و نظایر آنها نیز که همگی از منابع مختلف آموزشی تامین

شده‌اند، به‌امر تدریس اشتغال دارند.

ب - تربیت معلمین مدارس دوره اول متوسطه (راهنمایی تحصیلی):

تربیت معلمین مدارس این دوره را انستیتوهای تربیت معلم (۲۵) کشور عهده دار است که تقریباً بیش از ۱۶ باب از این نوع مراکز در نقاط مختلف کشور پراکنده‌اند و برای مدارس دوره اول متوسطه یا راهنمایی تحصیلی، معلم تربیت می‌کنند. ولی با وجود این، در این مقاطع نیز افرادی غیر از فارغ التحصیلان انستیتوها به‌امر تدریس مشغولند. فارغ التحصیلان دانشگاههایی که برنامه تربیت دبیر دارند و یا فارغ التحصیلان مدارس عالی و یا کسانی که به‌اخذ گواهی نامه صلاحیت تدریس نایل شده‌اند، در کنار فارغ التحصیلان انستیتوها، در مقطع راهنمایی تحصیلی در دوره اول متوسطه مشغول انجام وظیفه‌اند. حتی کسانی که حرفه اصلی آنها معلمی نمی‌باشد ولی بصورت معلم حق التدریسی در این مدارس تدریس می‌کنند نیز در بین معلمین این مقطع قابل مشاهده است.

ج - تربیت معلمین مدارس متوسطه و یا هم‌تراز آنها: تربیست

معلمین این مقطع را مجموعاً ۳ باب مدرسه عالی تربیت معلم، یک باب مدرسه عالی فنی پسران، یک باب مدرسه عالی دختران، یک باب مدرسه عالی یارزگانی و جهانگردی و ۵ دانشگاه مهم کشور که برنامه تعلیم و تربیت و آماده سازی معلمی می‌دهند بعهده دارند. بطوریکه ملاحظه می‌شود، نامین کادر آموزشی مدارس متوسطه و یا هم‌تراز آنها، از منابع مختلف آموزشی صورت می‌گیرد. بعلاوه، در جوار این قبیل معلمان، تعداد کثیری از معلمین که از دانشگاههای کشور و یا مدارس عالی فارغ التحصیل شده و هیچگونه برنامه تربیت معلم ندیده‌اند نیز به‌امر تدریس مشغولند.

حاصل کلام اینکه در حال حاضر تقریباً ۷ تیپ متفاوت از معلمین ترکیه در ۱۱۶ موسسه متفاوت کشور آموزش می‌بینند، که به منظور صرفه جوئی در حجم مقاله تنها به مقایسه تطبیقی آنها بصورت جدول شماره ۱ می‌پردازیم.

۴- تربیت معلم در ایران :

با وجود اینکه در کشور ایران برنامه‌ریزی برای تربیت معلم ، بصورت نظام یافته و رسمی و با سرمایه‌گذاری دولت سابقه طولانی ندارد، شاید بتوان تشکیل کلاس خاصی برای تدریس اصول تعلیم و به منظور افزایش سطح سواد معلمان در دبیرستان دارالفنون در سال ۱۲۹۵ شمسی (برابر ۱۹۱۱ میلادی) را اولین قدمی دانست که در زمینه تربیت معلم صورت گرفته است . ولی پرواضح است که در این عمر کوتاه تقریباً ۸۴ ساله ، روند تربیت معلم در ایران از مراحل متعددی گذشته است و جا دارد قبل از مقایسه تطبیقی برنامه‌های تربیت معلم ایران با سایر کشورهای جهان ، سیر تحول داخلی این برنامه‌ها اجمالاً مورد مطالعه قرار گیرد. از اینرو برنامه‌های تربیت معلم در ایران به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف - روند برنامه‌های تربیت معلم ایران ، قبل از تاسیس دانشگاه

تهران .

ب - روند برنامه‌های تربیت معلم ایران ، از تاسیس دانشگاه

تهران تا پیروزی انقلاب اسلامی .

ج - روند برنامه‌های تربیت معلم ایران ، از پیروزی انقلاب

اسلامی تا کنون .

الف - روند برنامه‌های تربیت معلم ایران ، قبل از تاسیس دانشگاه تهران :

بررسی منابع موجود نشان می‌دهد، تا زمان تاسیس دارالمعلمین در

سال ۱۲۹۷ شمسی ، معلمان مکتب خانه‌ها و مدارس موجود در کشور از طریق مراکزی که اختصاص به تربیت معلم داشته باشد تربیت نمی‌شدند. معلمان مدارس معمولاً از میان طلاب ساعی و با استعداد انتخاب می‌شدند و در حقیقت کسانی که به‌نحوی از انحاء از خود شایستگی و علاقه نشان می‌دادند می‌توانستند خرجه معلمی به‌تن کنند و با توجه به اینکه ، کمی تعداد شاگردان در جلسه اساتید ، امکان برقراری ارتباط بیشتری بین اساتید و شاگردان را میسر می‌ساخت ، اساتید به‌خوبی می‌توانستند بر اوضاع و احوال خلقی و علمی شاگردان خود واقف شوند و در صورت تایید و داشتن صلاحیت ، اجازه نامه‌ای به آنان اعطا می‌شد که در واقع دانشنامه و یا گواهی نامه معلمی نیز بود.

در سال ۱۲۹۷ شمسی (برابر با سال ۱۹۱۸ میلادی) نخستین موسسه تربیت معلم ۱۰ م ایران تحت نام " دارالمعلمین مقدماتی " و به منظور تربیت معلمین ابتدائی ، در شهر تهران دایر گردیده است. در همین سال به منظور تربیت دبیران دبیرستانهایی که پس از تاسیس دارالفنون در نقاط مختلف کشور دایر شده بود ، (دارالمعلمین مرکزی) تاسیس گردید که این موسسه بعدها ، هسته مرکزی دارالمعلمین عالی ایران را تشکیل داد. برنامه آموزشی دارالمعلمین مرکزی ، علاوه بر برنامه‌های آموزشی مدارس متوسطه ، دروسی مانند ، اصول تعلیم و تربیت روانشناسی و ... را در برداشت .

در سال ۱۳۰۷ شمسی بعلت افزایش تعداد مدارس موجود در پایتخت و تاسیس چند مدرسه متوسطه در سایر نقاط کشور و ضرورت تامین معلمین این مدارس ، در تشکیلات دارالمعلمین مرکزی تجدیدنظر شد و سرانجام تحت عنوان " دارالمعلمین عالی " بصورت موسسه مستقل بوجود آمد. و بدین ترتیب در سال ۱۳۰۷ نخستین موسسه تربیت دبیران مدارس متوسطه در ایران بنیان گذاشته شد.

طبق اساسنامه دارالمعلمین عالی ، شرط ورود به مراکز ، داشتن

گواهی کامل متوسطه و یا داشتن گواهی نامه پایان تحصیلات دارالمعلمین مرکزی بود.

طول دوره آموزش در آن موسسه ۳ سال بود و نخستین فارغ التحصیلان آن در سال ۱۳۱۵ وارد خدمت فرهنگی کشور شدند.

در سال ۱۳۱۲ عنوان دارالمعلمین عالی به "دانشسرایعالی" تغییر نام داد و دانشجویان آن علاوه بر دروس علمی و ادبی که در برنامه های خود داشتند، دروس علوم تربیتی نیز تحصیل می کردند. البته کسانی که داوطلب شغل دبیری بودند، مجبور بودند که دروس تربیتی را بگذرانند و گر نه، نمی توانستند از مزایای دانشنامه دانشسرایعالی بهره مند شوند. در همین سال قانون تربیت معلم، از تصویب گذشت و دولت مکلف گردید، علاوه بر تکمیل دانشسرایعالی پسران، یک باب دانشسرایعالی دختران نیز تاسیس نماید. البته تشکیل دانشسرایعالی دختران هرگز به تحقق نپیوست و در سالهای بعد به دختران اجازه ورود به دانشسرایعالی داده شد و مقرر شد که با دانشجویان پسر در یک موسسه و کلاس به تحصیلات خود ادامه دهند.

ب - برنامه های تربیت معلم در ایران، پس از تاسیس دانشگاه تهران :

همزمان با تاسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳، در برنامه های تربیت معلم کشور نیز تغییراتی به وقوع پیوست که بطور مختصر نیلا بشرح آن می پردازیم :

۱ - تربیت معلمین ابتدائی : در سال ۱۳۱۳ اساسنامه و دستور تحصیلات دانشسراهای مقدماتی کشور از تصویب گذشت طبق این اساسنامه، دوره تحصیلی در این موسسات دو سال تعیین گردید و به منظور تکمیل معلومات کلی فراگیران، مقداری از معلومات عمومی به آنان تعلیم داده می شد و همراه با آن آموزشهای فنی ضروری و تمرینهای لازم جهت نیل به مقام آموزگاری نیز جزو برنامه های آموزشی آنها بود.

شرایط ورود به این دانشسراها ، عبارت بود از داشتن گواهی نامه دوره اول متوسطه و یا معادل آن و داشتن سن بین ۱۶ الی ۲۱ سال . تصدیق حسن اخلاق و عدم سوء سابقه از مراکز صلاحیتدار ، گواهی صحت مزاج از سه نفر پزشک مورد اعتماد ، سپردن تعهد خدمت آموزگاری به مدت پنج سال به هر نقطه ای از کشور که دولت تعیین نماید (در غیر اینصورت استرداد هزینه های تحصیلی) .

طبق اساسنامه ، مقرر شده بود ، در صورتیکه تعداد داوطلبان بیش از ظرفیت دانشسراها باشد ، ساجد ورودی صورت گیرد ، که در بعضی مواقع ، به جای اخذ امتحان از داوطلبان ، به معدل نمرات امتحانات دوره اول متوسطه آنان مراجعه می شد و گزینش انجام می گرفت . در تاریخ ۱۶ شهریورماه ۱۳۱۵ و در نتیجه قانون تربیت معلم و آئین نامه تاسیس دانشسراهای دختران و اساسنامه اختصاصی آن (مصوب ۱۲ آبانماه ۱۳۱۵) دانشسراهای مقدماتی دختران بوجود آمد که برنامه تحصیلات و مقررات آن تقریبا نظیر دانشسراهای مقدماتی پسران بود ، همچنین در سال ۱۳۱۵ آئین نامه خاصی از تصویب گذشت که بموجب آن ، دو نفر از پنج نفر اول فارغ التحصیلان دانشسراهای مقدماتی می توانستند وارد دانشسرایعالی شده و پس از طی یک سال کلاس مخصوص (جبرانی ویا تکمیلی) و سه سال دوره آموزش دانشسرایعالی ، در صورت موفقیت در امتحانات نهائی به درجه دبیری دبیرستانها نایل شوند که این قانون در آبانماه ۱۳۱۵ به نفع فارغ التحصیلان دانشسراهای مقدماتی تعدیل شد ، به نحوی که کلیه فارغ التحصیلان دانشسراهای مقدماتی ، پس از سه سال خدمت آموزگاری و ابراز لیاقت ، می توانستند وارد کلاس مخصوص دانشسرایعالی شده و تحصیلات عالی خود را تعقیب نمایند .

در سال ۱۳۲۲ مقرر گردید که کلیه دانش آموزان دانشسراها باید با دقت کامل و پس از کسب موفقیت در مسابقات ورودی پذیرفته شوند ، ولو اینکه ، تعداد داوطلبان خیلی کمتر از احتیاج (ظرفیت پذیرش) دانشسراها

باشد.

برنامه‌های آموزشی دانشسراهای مقدماتی از لحاظ تعلیمات فنی - تخصصی به دو طریق صورت می‌گرفت :

۱ - تعلیمات نظری : همراه با سایر دروس موجود در برنامه ، دروس روانشناسی و آموزش و پرورش نیز در طول سالتحصیلی به فراگیران تدریس می شد .

۲ - تعلیمات عملی : بموجب این قسمت از برنامه‌ها ، هر دانش - آموز سال دوم دانشسرا موظف بود در طول سال ، اقلاً ۴۰ نصف روز ، در دبستانهای ضمیمه دانشسرا و یا در سایر دبستانهای محل به تمرین آموزگاری بپردازد .

در سال ۱۳۲۲ قانونی از تصویب گذشت که به موجب آن ، به منظور جبران کمبود معلم در مقطع آموزش ابتدائی ، وزارت فرهنگ موظف شد در دانشسراها و یا دبیرستانهای کشور کلاسی بنام " کلاس آموزگاری " تاسیس نماید ، طول دوره تحصیل در این کلاسها برای دارندگان گواهی نامه ۶ ساله ابتدائی دو سال و برای دارندگان گواهی نامه سه ساله متوسطه (دوره اول) یا بالاتر و یا کسانی که تحصیلات کمتر از سه سال متوسطه داشتند ولی از عهده امتحانات سال اول برمی آمدند ، یک سال تعیین شده بود .

به محصلین این کلاسها ، کمک هزینه تحصیلی داده می شود ، این کمک هزینه در هر کلاس فقط یک سال پرداخت می شده است و کسانی که مردود می شدند ، سال بعد از دریافت کمک هزینه تحصیلی محروم می شدند .

در سال ۱۳۱۳ دانشگاه تهران تاسیس شد و پس از تاسیس این نخستین دانشگاه ایران به سبک جدید و مادر دانشگاههای امروز ایران ، تحولات زیادی در کلیه زمینه‌های آموزشی ، بویژه در زمینه تربیت معلم کشور بوجود آمد ، که از آن جمله می توان اخذ " شهادت نامه علوم تربیتی "

جهت تدریس در دبیرستانها و استفاده از مزایای قانونی آنرا ذکر کرد. در زمینه تامین و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش در زمینه های مختلف نیز برنامه ریزی های موردی نیز بطور مقطعی صورت گرفته است که به اهم آنها بشرح زیر می توان اشاره نمود:

انستیتوی مربیان هنری به منظور تامین مربیان هنر و موسیقی مدارس (۱۳۱۴) ، دانشسرای تربیت بدنی به منظور تامین مربیان ورزش مدارس (۱۳۲۷) ، دانشسرای کشاورزی به منظور تربیت آموزگاران فنی برای دبستانهای کشاورزی (۱۳۲۸) ، دانشسرای عشایری به منظور تامین معلمان مدارس عشایری (۱۳۳۴) ، کلاسهای تربیت معلم یکساله دختران و پسران (۱۳۳۸) ، تربیت معلم حرفه ای پسران و دختران به منظور تامین معلمان مورد نیاز آموزشگاههای حرفه ای (۱۳۴۱) .

تامین معلمان ابتدائی روستائیان از طریق سپاه دانش (۱۳۴۳) .

کلاسهای تربیت مربی کودک (۱۳۵۲) .

ولی تاسیس دانشسراهای راهنمایی تحصیلی در سال ۱۳۴۸ راکه از نظر وسعت دامنه عمل نسبتا گسترده بود و به منظور تربیت و آماده کردن معلمان مورد نیاز کشور برای دوره راهنمایی تحصیلی تصویب شده بود ، می توان به عنوان یکی از اقدامات اساسی این دوره تلقی نمود. از جمله شرایط ورود به این مراکز ، داشتن گواهی نامه کامل تحصیلات متوسطه و نداشتن بیش از ۲۵ سال سن را می توان برشمرد ، (شرط سنی برای پرسنل خود آموزش و پرورش ۳۵ سال تعیین شده بود) داوطلبان پس از شرکت در آزمون ورودی و کسب موفقیت پذیرفته می شدند.

طول مدت تحصیل در دانشسراهای راهنمایی تحصیلی ۲ سال بود و برنامه های تحصیلی آنان شامل دروس عمومی و اختصاصی و انتخابی بود. تحصیل دروس عمومی برای کلیه داوطلبان الزامی بود و رشته های تحصیلی شامل : زبان فارسی و علوم انسانی ، علوم تجربی ، علوم ریاضی ، حرفه و فن و زبان خارجه بود.

ج - برنامه‌های تربیت معلم ایران ، بعد از پیروزی انقلاب اسلامی :
پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل دولت جمهوری اسلامی ایران ، در راستای ایجاد تحولات مطلوب و برنامه‌ریزی هدف‌ساز ، ضرورت انقلاب فرهنگی ، نتیجه بلافاصله و اجتناب ناپذیر انقلاب بود . از آن جمله ، تغییر در اساسنامه‌ها ، برنامه‌های درسی و آئین‌نامه های آموزشی و سایر امور مربوط به مراکز تربیت معلم رامی‌توان از نخستین گام های موثر در امور آموزش و پرورش کشور دانست ، که از آن جمله می‌توان به دو مورد زیر اشاره کرد :

۱ - تشکیل مراکز تربیت معلم دوساله (کاردانی)

در طول سالهای نخستین ، پس از پیروزی انقلاب اسلامی و دوره انقلاب فرهنگی از سال ۱۳۵۸ الی ۱۳۶۰ ، مطالعات زیادی در روی ساختار تربیت معلم ، به عنوان رکن اساسی آموزش و پرورش کشور انجام گرفت که در نتیجه مقرر شد ، از یک سو در استانهای مختلف کشور مراکز تربیت معلم به صورت شبانه روزی ایجاد شود و از سوی دیگر رشته های تحصیلی این مراکز گسترش یابد .

به منظور تدریس در دوره ابتدائی ، رشته آموزش ابتدائی به مجموعه رشته های موجود اضافه شد و دانشسراهای راهنمایی تحصیلی که قبلا بصورت روزانه فعالیت داشتند در سال ۱۳۵۸ برچیده شدند و بجای آنها ، مراکز تربیت معلم دو ساله ایجاد گردید که بصورت شبانه روزی اداره می شدند . طول دوره آموزشی این مراکز ۲ سال است و شرایط سنی داوطلبان بین ۱۷ الی ۲۲ سال است . داشتن مدرک دیپلم کامل متوسطه در یکی از رشته های مربوطه نیز الزامی است .

در آغاز داوطلبان این مراکز از طریق کنکور اختصاصی پذیرفته می شدند ولی چند سالی است که گزینش دانشجو از طریق سازمان سنجش آموزش کشور و با شرکت در کنکور سراسری صورت می گیرد .

برنامه‌های درسی مراکز دو ساله تربیت معلم :

برنامه‌های درسی مراکز تربیت معلم دوساله ، شامل دروس عمومی اختصاصی و انتخابی بود که در سال ۶۰ - ۱۳۵۹ مورد تجدیدنظر قرار گرفت و ساعات بیشتری از دروس به معارف اسلامی و تربیت اسلامی اختصاص یافت . برنامه تجدید نظر شده در دو گروه : دروس عمومی و دروس اختصاصی تهیه و طی ۴ نیمسال در رشته های مختلف ارائه می‌شد. در هر نیمسال ۱۸ ساعت دروس عمومی و به تناسب رشته‌ها ، بین ۱۱۶ الی ۲۲ ساعت دروس اختصاصی برنامه هفتگی دانشجویان مراکز را تشکیل می داد.

پس از تصویب و اجرای گزینش از طریق کنکور سراسری و با توجه به مصوبات شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۶۹ ، برنامه درسی مراکز با توجه به برنامه‌های درسی رشته های دبیری دانشگاهها ، در سطح کاردانی ، مورد تجدیدنظر قرار گرفت و به صورت واحدی در طول ۴ ترم تحصیلی ارائه می شود و مثل دانشگاههای کشور ، دانشجویان این مراکز نیز در طول دوران تحصیلی خود، دروس عمومی ، تربیتی و اختصاصی را طبق جدول تعیین شده تحصیل می‌کنند.

۲- دانشسراهای تربیت معلم (چهار ساله و دو ساله)

به دنبال تعطیل شدن دانشسراهای مقدماتی و مراکز تربیت مربی کودک و نیاز مبرم به تامین معلمان ابتدائی ، که در واقع ، از نظر کمی ، تعداد فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم در رشته آموزش ابتدائی ، نمی توانست آنرا برآورد نماید، در سال ۱۳۶۲ اساسنامه تاسیس این مراکز از تصویب گذشت ، هدف تشکیل این مراکز چنین بیان شده است .

" دانشسرای تربیت معلم ، به منظور تربیت آموزگاران صالح ، آگاه به مسایل تعلیم و تربیت اسلامی ، ذی فن ، معتقد به ولایت فقیه و آشنا به فنون مقدماتی نظامی ، جهت تربیت و تعلیم در دبیرستانها

بالاخص در روستاها و مناطق محروم سراسر کشور تاسیس شد." دوره تحصیلی در این مراکز ۴ سال است، داشتن مدرک تحصیلی پایان دوره راهنمایی تحصیلی، به عنوان حداقل مدرک و داشتن سن بین ۱۴ الی ۱۷ از جمله شرایط ورود به این مراکز است. تحصیل بصورت شبانه روزی است و به شرط توفیق در امتحانات نهائی، به آنان مدرک دیپلم کامل متوسطه در رشته آموزش و پرورش ابتدائی اعطاء می‌شود. در سال ۱۳۶۵ بمنظور تامین معلمان موردنیاز در کوتاه ترین مدت، تشکیل دانشسراهای مقدماتی دو ساله بر حسب تشخیص نیاز وزارت آموزش و پرورش، در شورای عالی آموزش و پرورش کشور تصویب شد. علی رغم اتخاذ تدابیر لازم در زمینه تامین تربیت معلمان مورد نیاز کشور، افزایش جمعیت مدرسه رو بویژه در بخش آموزش ابتدائی، سازمان آموزش و پرورش را بر آن داشت تا بمنظور استفاده از توان بالقوه جوانان کشور، در سال ۱۳۶۹ قانون و اساسنامه نحوه استفاده از خدمت مشمولان وظیفه در آموزش و پرورش و نهضت سواد آموزی بنام "سرباز معلم" را از تصویب بگذرانند.

تاسیس مراکز تربیت معلم فنی - حرفه‌ای در سال ۱۳۶۹ و همچنین تاسیس دوره کارشناسی ناپیوسته تربیت معلم، بمنظور تامین هنر - آموزان رشته های مختلف هنرستانهای فنی و حرفه‌ای را می توان از دیگر فعالیتهای آموزش و پرورش در این زمینه دانست.

توسعه دانشگاههای تربیت معلم و ایجاد رشته های دبیری - در اغلب دانشگاههای کشور، همچنین تاسیس دانشگاه آزاد اسلامی و ایجاد رشته های دبیری در آن، دانشگاه پیام نور و فعالیتهای دفتر آموزش ضمن خدمت معلمان، از جمله سازمانهای هستند که بمنظور تامین دبیران دبیرستانهای کشور، بطور مستقیم و غیر مستقیم در ارتباط هستند.

برنامه‌های آموزشی این مراکز، بطور کلی مطابق با برنامه های

مصوب شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی صورت می گیرد و داوطلبان ورود به دانشگاههای دولتی، از طریق کنکور سراسری و داوطلبان ورود به دانشگاه آزاد اسلامی و یا آموزش ضمن خدمت معلمان، هرکدام از طریق کنکور خاص خود آنها پذیرفته می شوند. کلیه فعالیتهای آموزشی و امور مربوط به آنها از طریق آئین نامه های مصوب وزارت فرهنگ و آموزش عالی و یا مراجع ذیربط در سایر موارد، صورت می گیرد. برنامه های آموزشی رشته های دبیری شامل دروس: عمومی، تربیتی و پایه و اصلی و تخصصی است و دانشجویان در پایان دوره به اخذ مدرک کارشناسی دبیری در رشته، نایل می شوند.

نظام آموزش بر حسب ترم تحصیلی و واحد درسی تنظیم شده است، که تا این اواخر، تعداد واحدهای ضروری بین ۱۴۲ الی ۱۴۶ واحد بود، ولی با کاهش سقف واحدهای آموزشی به ۱۳۰ واحد تقلیل یافته است، ۳ واحد از دروس عمومی و مابقی به تناسب رشته ها از سایر دروس کم شده است که به بحث در باره جزئیات آن از امکان این مقاله خارج است. و باز هم به منظور رعایت امر اختصار، دروس عمومی و تربیتی مراکز مجری برنامه های تربیت معلم در ایران را بشرح جدول شماره ۲ می توان مورد مقایسه قرار داد.

۵- مقایسه تطبیقی برنامه های تربیت معلم ایران و ترکیه :

الف: بررسی منابع موجود نشان می دهد، بین نظام آموزشی، بویژه نظام تربیت معلم دو کشور ایران و ترکیه تشابه زیادی بچشم می خورد، مخصوصا از نظر سیر تحول و تکوین تاریخی این تشابه قابل ملاحظه است، بعنوان مثال:

قبل از تاسیسی نخستین مدرسه تربیت معلم ابتدائی (دارالمعلمین مقدماتی) ترکیه در سال ۱۸۴۸ میلادی و نخستین مدرسه تربیت معلم

ابتدائی (دارالمعلمین مقدماتی) ایران در سال ۱۹۱۸، (۱۲۹۷ شمسی) ، مکتب خانه ها و مدارس موجود ، معلمین موردنیاز خود را راساتربیت می کردند وحتی معلمین سایر مدارس موجود در کشور نیز از تحصیل - کردگان همین مکاتب و مدارس بوده‌اند. ولی از نظر تاریخی، بیست و پنج سال گشایش نخستین مدرسه تربیت معلم در دو کشور مورد مقایسه ، ۷۵ سال فاصله زمانی وجود دارد و این امر نشانگر آن است که کشور ترکیه بمراتب قبل از ایران ، به سوی یک برنامه‌ریزی هدفدار حرکت کرده است. بتدریج این فاصله کمتر شده است ، بطوریکه بین‌گشایش نخستین مدرسه تربیت معلم متوسط ترکیه در سال ۱۹۲۱ و دارالمعلمین عالی ایران در سال ۱۹۲۸ (۱۳۰۷ شمسی) فقط هفت سال فاصله زمانی وجود دارد .

وجود موسسه‌های همنام در دو کشور ، نظیر دارالفنون و دارالمعلمین و مکتب ، باز حکایت از یک ارتباط تاریخی می کند که به نظر نگارنده ، ناشی از یک ارتباط فرهنگی اصیل اسلامی و نظام واحد الگو برداری نخستین است که هر دو کشور ، در تکوین نظام آموزش و پرورش خود نظر به الزام تاریخ ، بیش از سایر کشورهای جهان ، به آن تمایل نشان داده‌اند (فرانسه) و علی رغم مشاهده آثار نظام های بزرگ آموزشی جهان در نظام آموزش و پرورش هر دو کشور مورد مقایسه ، نظام برنامه ریزی آموزشی آنها به نظام برنامه‌ریزی آموزشی کشور فرانسه تشابه بیشتری دارد تا کشورهای دیگر .

امروزه در هر دو کشور ، تربیت معلم ویژه مدارس ابتدائی ، راهنمائی و متوسطه بصورت مراکز خاصی عمل می کنند که از بسیاری جهات بهم شبیهند .

هر دو کشور مورد مقایسه ، برای حل مشکلات موردی و جبران کمبود معلمین واجد شرایط ، به راه حل‌های مقطعی و موردی دست می زنند ، نظیر :

۱ - استفاده از معلمان موقت (حق التدریسی) و یا سرباز معلم در

در آموزش ابتدائی هر دو کشور ، بعلاوه در کشور ترکیه گاهی استفاده از افسران وظیفه ذخیره نیز به تدریس در مدارس ابتدائی موظف می‌شوند. ۲ - استفاده از معلمان غیرفارغ التحصیل از مراکز تربیت معلم در کلیه مقاطع تحصیلی در هر دو کشور وجود دارد. ولی تراکم این قشر در ایران بمراتب بیش از ترکیه احساس می‌شود.

۳ - هر دو کشور در موارد متعدد با تشکیل مراکز تربیت معلم خاص هر دوه تحصیلی دست به اقدام مستقل نمودن و هدفدار کردن برنامه‌های تربیت معلم نموده‌اند، اگر چه این کوشش به دلیل نیازبیش از حد هر دو کشور به معلمین واجد شرایط قادر به پاسخگوئی نیازکشور نبوده‌است و فعالیت‌های جنبی و جبرانی دیگری را طلب کرده‌است.

۴ - تربیت معلمان مدارس متوسطه (دبیر) در هر دو کشور اغلب بعهده دانشگاه‌های کشوراست . در کنار آن وجود دانشگاه‌های تربیت معلم در ایران و انستیتوهای تربیت معلم غازی در ترکیه و مدارس عالی فنی - حرفه‌ای در هر دو کشور حکایت از یک تشابه ساختاری بین دو نظام می‌کند.

ب - از نظر انتخاب محتوا و برنامه‌ریزی درسی ، بین نظام تربیت معلم در دو کشور ، اختلاف زیادی بچشم می‌خورد. علت اساسی این اختلاف ناشی از این است که در ایران ، انتخاب محتوای برنامه‌های آموزشی و درسی ، زیر نظر شورای عالی برنامه‌ریزی تنظیم می‌شود و به همین جهت ، محتوای برنامه‌های آموزشی ویژه حرفه مقدس معلمی (دروس تربیتی) در ایران ، با در نظر گرفتن اختلاف سطح مهارت داوطلبان هر دوره تقریباً یکسان و متعادل تعیین شده‌است بعنوان نمونه می‌توان دروس عمومی و تربیتی مندرج در جدول شماره ۲ را ذکر کرد . درحالیکه در کشور ترکیه از ۳۷ نوع درس مندرج در جدول شماره ۱ ، نه تنها مراکز مسئول تربیت معلم مقاطع مختلف کشور بطور یکسان استفاده نمی‌کنند، بلکه بین مراکز تربیت معلم یک دوره ، مثل: ابتدائی

راهنمایی و یا متوسطه نیز ، در انتخاب دروس ، تفاوت چشمگیری وجود دارد. مثلا دروس : روانشناسی رشد ، بهداشت روانی، روانشناسی یادگیری ، تولید و کاربرد مواد آموزشی ، آموزش و پرورش تطبیقی و... را می توان نام برد. حتی این اختلاف سلیقه در گزینش محتوا و مواد آموزشی در دانشگاههای مجری برنامه‌های آموزشی ویژه آماده سازی حرفه‌ای معلمان (تربیت دبیر) نیز کاملا محسوس است .

ج - ترکیب برنامه‌های درسی هر دو کشور ، شامل دروس عمومی ، تربیتی و تخصصی است ، ولی از نظر نسبت این ترکیب تفاوت‌هایی بچشم می خورد:

۱ - در مقطع تربیت معلمان ابتدائی ، صرف نظر از نوع دروس ، درسهای عمومی تربیت معلم هر دو کشور تقریباً مساوی است و لسی برنامه‌های دروس تربیتی ایران با ۲۲/۸۹٪ در مقابل ۱۳/۸٪ برنامه های ترکیه ، قابل توجه است . ولی از نظر دروس تخصصی ، ترکیه بسا ۶۸/۴٪ در مقابل ۵۹/۵۳٪ از ایران جلوتر است .

۲ - در مقطع تربیت معلمان راهنمایی ، علی رغم اینکه دروس عمومی ایران با ۱۸/۳٪ در مقابل ۱۷/۲٪ از ترکیه بیشتر است ، دروس تربیتی با ۲۳/۲٪ در مقابل ۱۴/۱٪ ترکیه حائز اهمیت است ، ولی بازم در دروس تخصصی ، ترکیه با ۶۸/۷٪ در مقابل ۵۸/۵٪ ایران ، به دروس تخصصی اهمیت بیشتری در برنامه‌های خود می دهد .

۳ - در مقطع متوسطه ، بر عکس دو مقطع قبلی ، برنامه‌های دروس عمومی ترکیه ۲۷/۶٪ از کل برنامه را بخود اختصاص می دهد. در حالیکه در ایران این نسبت به ۱۵/۷۵٪ می رسد ولی در قبال آن ، توجه بسا برنامه‌های تربیتی در ایران با ۱۶/۴۶٪ در مقابل ۷/۱٪ ترکیه بسیار حائز اهمیت است و این نشانگر آن است که در صورت فراهم بودن سایر شرایط ، آموزش معلمان ایران بهتر و بیشتر می توانند با مقوله های تربیتی و اصول و فنون آموزش آشنا شوند .

د - با توجه به تمرکز سیاست و خط مشی برنامه‌های آموزشی ایران در شورای عالی برنامه‌ریزی و رهنمودهای ستاد انقلاب فرهنگی مبنی بر هماهنگ سازی فعالیت‌های آموزشی و وحدت بخشیدن به نظام تربیت نیروی انسانی مورد نیاز آموزش کشور، روشهای آموزشی تقریباً مشابه و یکسان در کلیه مراکز تربیت معلم، مخصوصاً در زمینه درس تربیتی و کارهای عملی نظیر تمرین دبیری و کارآموزی به اجرا گذاشته می شود، که من جمله مسئله امکان برابرسازی درس نیز ناشی از همین تشابه است. ولی در کشور ترکیه مراکز متعدد تربیت معلم، به روشهای متفاوت آموزشی دست می زنند که مراجعه به جداول مقایسه‌ای شماره ۴ موید این گفتار است.

۶ - مقایسه تطبیقی برنامه‌های تربیت معلم ایران، انگلستان و فرانسه ۶/۱ - ایران و انگلستان :

بطوریکه ملاحظه شد، افزایش جمعیت مدرسه رو در بین سالهای ۱۹۶۵ و ۸۵ کشور انگلستان را با بحران مواجه کرد و کمبود معلم بعنوان یک معضل اجتماعی دامن‌گیر آن کشور شد، افزایش جمعیت ایران در اثر رشد بی رویه جمعیت از یکسو و تمایل مردم به آموزش و پرورش از سوی دیگر، نظام آموزشی کشور را با مشکلی به مراتب شدیدتر از مشکل انگلستان مواجه ساخته است و رقم بالای ۱۸ میلیون نفر دانش آموز در مقاطع مختلف آموزشی کشور در سال تحصیلی ۷۵ - ۷۴، شاهد این واقعیت است. همانطوریکه انگلستان برای جبران کمبود معلم، استخدام معلمین حق التدریسی و موقت را در پیش گرفته بود، کشور ایران نیز، در سالهای اخیر شاهد اشتغال گروه زیادی از معلمین بصورت حق التدریسی می‌باشد. ولی به نظر می رسد، برعکس انگلستان که جهت جذب بیشتر داوطلبان معلمی، مراکز تربیت معلم را تحت فشار قرار داده است، در سالهای اخیر ظرفیت پذیرش مراکز تربیت معلم ایران، روبه‌کاهش گذاشته است.

تجربه انگلستان مبنی بر بکارگیری مجدد تعداد زیادی از معلمی — بازنشسته ، در ایران نیز ، به اشکال مختلف وجود داشته و دارد. بعنوان نمونه ، می توان سیاستهای معمول در سالهای ۱۳۶۸ الی ۱۳۷۳ را مورد توجه قرار داد. آنچه که در مقایسه تطبیقی برنامه‌های تربیت معلم این دو کشور ، بیش از هر چیز شایان توجه است ، اعمال راهبردهای معمول جهت کنترل کیفیت عملکرد معلمان و مراکز تربیت معلم بمنظور حفظ استانداردهای تعلیم و تربیت در انگلستان را می توان نام برد. کسه علیرغم تنوع مراکز تربیت معلم ، آموزش و پرورش کشور ، خود را ملزم به حفظ آن می داند و نقش انستیتوی تعلیم و تربیت انگلستان در انجام این رسالت چشمگیر است.

۶/۲ - ایران و فرانسه :

در مقایسه برنامه‌های تربیت معلم ایران و فرانسه ، توجه به سابقه همکاریهای این دو کشور در زمینه‌های مختلف برنامه‌ریزی آموزشی ضرورت دارد. نفوذ الگوهای آموزشی و مدل‌های برنامه‌ریزی فرانسه ، در سالهای نخستین استقرار نظام آموزش و پرورش رسمی ایران — صاحب نظران و محققان تعلیم و تربیت کاملاً روشن است ، حتی در زمینه تربیت معلم نیز ، الگوهای اولیه تربیت معلم ایران کم و بیش ، شبیه الگوهای فرانسه است . ولی نظر به اهتمام فرانسه در امر تربیت معلم و دقت نظر نظام آموزش و پرورش آن کشور ، در این امر مهم را ، نه تنها در ایران ، بلکه در اندک کشوری از کشورهای جهان می توان مشاهده کرد. از جمله موارد مشابه که در نظام تربیت معلم هر دو کشور وجود دارد، سیاست اخذ تعهد خدمت از داوطلبان حرقه معلمی است که از لحاظ مقررات مالی و تعهدات اجتماعی ، بجز شرایط خاص ناشی از ویژگی های فرهنگی ، عملکرد این کشور ها بهم شبیه است . ولی بررسی‌های نشانگر این نکته است که تربیت معلم ایران در سالهای نخستین از نظــــر

دیسپلین و کنترل رفتارهای ویژه معلمی، حساس تر از سالهای بعدی بوده است که بتدریج کم رنگتر شده است، در حالیکه در کشور فرانسه کنترل و نظارت بر اجرای برنامه‌های تربیت معلم و حفظ ارزش حرفه معلمی به دلایل مختلف اجتماعی و افزایش امکانات ارتباطی، بیش از پیش صورت می‌گیرد. از نظر نوع دروس، و محتوای برنامه‌های آموزشی در برنامه‌های تربیت معلم در کشورهای ایران و فرانسه شباهت زیادی بچشم می‌خورد. با وجود اینکه مدارس ابتدایی ضمیمه مراکز تربیت معلم در هر دو کشور توصیه شده است و کشور فرانسه این امر را همواره مورد توجه قرار داده است، ولی به دلایل مختلف من جمله کمی امکانات فیزیکی، علیرغم اینکه مدارس ضمیمه در آغاز برنامه‌های تربیت معلم ایران وجود داشته است، بعدها بطور کلی مورد غفلت قرار گرفته است.

اعمال سیاست‌های آموزش ضمن خدمت معلمان و مقایسه تطبیقی محتوای برنامه‌های آموزشی تربیت معلم در کشورهای ایران، انگلستان و فرانسه، از جمله مسایل قابل بحثی است که بمنظور رعایت حجم مقاله به فرصت مناسب دیگری باید موقوف نمود.

پیشنهادات :

به منظور بهبود کیفیت تربیت معلم در ایران پیشنهاد می‌شود:

۱- مراکز تربیت معلم ابتدائی و راهنمایی ، که پس از پیروزی انقلاب ، تحول اساسی یافته است و بطور غیرمستقیم و ناپیوسته به سوی کارشناسی حرکت می‌کند ، برنامه‌کارشناسی پیوسته را در برنامه های خود قرار دهند و تنها به آموزش ضمن خدمت اکتفاء نکنند.

۲- با توجه به اینکه ملاحظه می‌شود ، کشوری مانند انگلستان ، با آن همه امکانات ، در موارد خاص ، دست به اقدامات عاجل و مشکل - گشایی می‌زنند و برای تامین معلمین موردنیاز ، راههای فرعی درپیش می‌گیرند ، ولی هرگز بدون کسب آمادگی ، احدی را به کلاس روانسسه نمی‌کنند ، در ایران نیز نباید هیچ معلمی بدون کسب آمادگی و گذراندن دوره خاص حرفه معلمی (فرهنگی - تربیتی) به تدریس اشتغال ورزد . حتی معلمین حق التدریسی و سرباز معلمین و ...

۳- ضرورت ایجاد هماهنگی در برنامه‌ها ، اهداف و روشها ، کنترل هرچه بیشتر سازمان تربیت معلم کشور در کلیه برنامه‌های تربیت معلم ، حتی برنامه‌های تربیت دبیر موجود در دانشگاه‌های ملی و ...

۴- به نحوه اجرا و کنترل کیفیت دوره‌های کارآموزی ، کارورزی ، تمرین دبیری ، با حساسیت ویژه توجه شود و تدابیری اتخاذ شود که معلمین آینده مملکت ، شاهد واقعی نحوه عملکرد و تجارب معلمین خوب شوند ، نه اینکه این قبیل معلمین به بهانه‌های مختلف دانشجویان را به کلاس خود راه ندهند.

۵- دولت باید با اتخاذ تدابیری خاص ، جاذبه حرفه معلمی را افزایش دهد و مکانیزم گزینش داوطلبان شایسته را فراهم سازد و رشته‌امور تربیت معلم کشور را بیش از پیش در اختیار داشته باشد و با استفاده از تجارب کشورهای دیگر ، مثل فرانسه یا انگلستان ، به مسئله تربیت معلم مسئولانه

نگاه کند ، چرا که با افول کیفیت تربیت معلم در هر کشوری ، کل
نظام آموزش و پرورش کشور دچار مشکل و نابسامانی خواهد
شد.

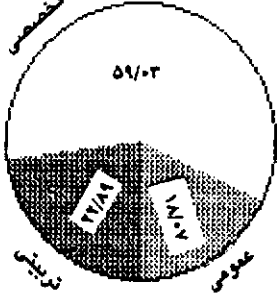
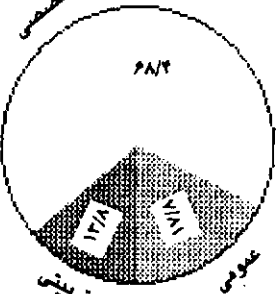
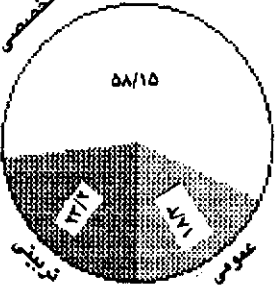
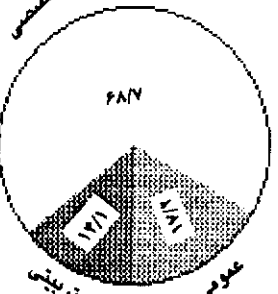
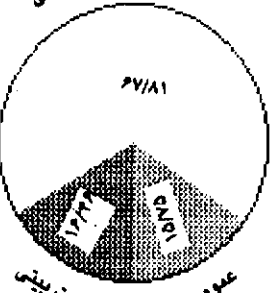
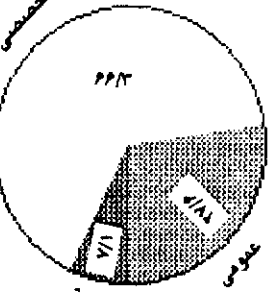
ردیف	موضوعات آموزشی درس	تربیت معلم ابتدایی			تربیت دبیر راهنمایی و متوسطه						تربیت دبیر و آماده سازی حرفه ای				
		تربیت معلم میان س ابتدایی	تربیت معلم ابتدایی	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	تربیت معلم متوسطه	
۱	مفاهیم آموزش و پرورش														
۲	رنامه آموزش														
۳	ویژگیهای تربیتی	+													
۴	مفاهیم فلسفی آموزش و پرورش	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
۵	ویژگیهای رشد														
۶	ویژگیهای پیش	+													
۷	ویژگیهای یادگیری														
۸	مفاهیم و اندیشه های														
۹	کاربرد مفاهیم آموزش														
۱۰	مدیریت آموزش	+													
۱۱	آموزش و پرورش تطبیقی														
۱۲	خلاصه آموزش و پرورش														
۱۳	آموزش در مدارس ابتدایی														
۱۴	مدیریت در مدارس ابتدایی														
۱۵	آموزش ریاضات و اندیشه														
۱۶	آموزش فنی و بهداشت														
۱۷	تاریخ آموزش و پرورش ترکیه														
۱۸	تشریحات آموزش و پرورش ترکیه														
۱۹	سلامت و ایمنی آب														
۲۰	کلیات پیش تدریس														
۲۱	روش تدریس اختصاصی														
۲۲	تاریخ تدریس و تربیت														
۲۳	آموزش مردمان (بزرگسالان)														
۲۴	آمار														
۲۵	پروژه های کارگاهی مدرسه														
۲۶	آثار و نظریات پروگرام های														
۲۷	اصول آموزش های علمی و حرفه ای														
۲۸	سلامت و مدیریت کلاس														
۲۹	آنها که و مرصه														
۳۰	روش های تطبیقی														
۳۱	تشریحات و انداز														
۳۲	مفاهیم فلسفی														
۳۳	بنا سازی و تمارین														
۳۴	روش علمی منابع و مآخذ														
۳۵	آمادگی و نظریات شخصیت														
۳۶	ویژگیهای تربیتی														
۳۷	کتاب دروس ابتدایی														
۳۸	جمع کل	۵+۶	۷	۹+۱	۱۱	۱۳	۸	۱۱+۶	۷	۵	۱۱	۵	۵+۱	۱۱	

+ : دروس الزامی   x : دروس هم تئوری   * : دروس اختیاری

۱ - جدول مقایسه دروس تربیتی، مراکز تربیت معلم ترکیه

۲ - جدول مقایسه‌ای دروس عمومی و تربیتی مرکز تربیت معلم - دانشگاه‌های ایران

ردیف	نام درس عمومی	تعداد واحد			ردیف	نام دروس تربیتی	مرکز تربیت معلم		دانشگاهها
		۲ ساله	نظریه	دانشگاهها					
				۲ ساله			نظریه		
۱	مصارف اسلامی ۱	۲	۲	۲	۱	تعلیم و تربیت اسلامی	۲	۰	
۲	مصارف اسلامی ۲	۲	۲	۲	۲	روانشناسی عمومی	۲	۰	
۳	اخلاق و تربیت اسلامی ۱	۲	۲	۲	۳	روانشناسی تربیتی	۲	۲	
۴	اخلاق و تربیت اسلامی ۲	۰	۲	۱	۴	اصول و فنون مشاوره	۲	۴	
۵	تاریخ اسلام	۲	۲	۲	۵	کلیات روشها و فنون تدریس	۳	۳	
۶	امتیاز اسلامی و روشهای آن	۲	۲	۲	۶	سنجش و اندازه‌گیری	۲	۲	
۷	متون اسلامی	۲	۲	۰					
۸	فارسی ۱	۲	۲	۲	۷	کولیدوک زبرد مهاد آموزش	۱+۱	۲	
۹	فارسی ۲	۲	۲	۲	۸	تمرین دبیری (کاروری)	۴	۴	
۱۰	زبان ۱	۲	۲	۲	۹	مدیریت آموزشی	۱	۲	
۱۱	زبان ۲	۲	۲	۲	۱۰	روانشناسی رشد کودک و نوجوان	۰	۲	
۱۲	تربیت بدنی ۱	۱	۱	۱	۱۱	اصول و فلسفه تعلیم و تربیت	۰	۳	
۱۳	تربیت بدنی ۲	۰	۱	۱	۱۲	مبانی برنامه‌ریزی	$\frac{۰}{۱۹}$	$\frac{۲}{۲۴}$	
۱۴	بهداشت مهمان زیست	۲	۲	۲					
۱۵	زیست شناسی	$\frac{۰}{۱۵}$	$\frac{۲}{۲۲}$	$\frac{۲}{۲۳}$					

کشور مقطع	ایران	ترکیه
ابتدائی	 <p>۵۹/۰۳ تخصصی عمومی تربیتی</p>	 <p>۶۸/۲ تخصصی عمومی تربیتی</p>
راهنمایی (دوره متوسطه)	 <p>۵۸/۱۵ تخصصی عمومی تربیتی</p>	 <p>۶۸/۷ تخصصی عمومی تربیتی</p>
متوسطه	 <p>۶۷/۸۱ تخصصی عمومی تربیتی</p>	 <p>۶۶/۳ تخصصی عمومی تربیتی</p>

۳- جدول مقایسه‌ای ترکیب محتوای برنامه تربیت معلم در ایران و ترکیه

ردیف	نوع فعالیت		روشهای آموزش تخصصی	فعالیت آزاد	شرکت در سمینار	اجرای سمینار	کار آموزی	فعالیت علمی	فعالیتهای پژوهشی	گزارشیه	آزمون رتبه	پژوهشهای آموزشی	آموزش حرفه‌ای	آموزش عمومی	فعالیتهای اجتماعی
	نام مؤسسه	نام مؤسسه													
	۱	مخارج تربیت معلم ابتدایی			*						*				*
	۲	انجمن‌های علمی و تربیت	*		*	*				*		*			
	۳	مدرسه عالی تربیت معلم	*				*								
	۴	مدرسه عالی تربیت معلمان پسران						*	*	*	*				
	۵	مدرسه عالی تربیت معلمان دختران			*	*		*	*	*	*				
	۶	مدرسه عالی تربیت معلمان متوسطه اول و دوم				*		*	*	*			*	*	
	۷	دانشگاه علوم تربیتی، دانشگاه آذربایجان	*												
	۸	دانشگاه تبریز، کالج دانشگاه آذربایجان	*												
	۹	انجمن معلمان تربیت معلمان دانشگاه تبریز	*												
	۱۰	دانشگاه خوارزمی، زنجان	*												
	۱۱	دانشگاه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز			*							*			
		جمع			۵	۱	۱	۲	۲	۳	۴	۶	۱	۱	۱

۲- جدول مقایسه‌ای بعضی از روشهای آموزش معمول در برنامه‌های تربیت معلم ترکیه

زیرنویسها :

- 1- I L.Kandel
- 2 - Edmond J.King
- 3 - Other schools & ouers
- 4 - Robbins
- 5 - Teacher Training collage
- 6 - Exeter
- 7 - Grammer school
- 8 - General Training collage
- 9 - Specialist Training collage
- 10 - Department
- 11 - Comite' Natinal des candidats, " Contre
L'Agregations " in sprit june 1969.
- 12 - Instituteur, Instituteurce
- 13 - Profesore
- 14 - Langevin
- 15 - Brevet superieure
- 16 - E'Coles normals superieures
- 17 - Gontena Jamx - Ross
- 18 - Saint - Cloud
- 19 - Agregation
- 20 - Agrege's
- 21 - Rue d'Ulum
- 22 - Sevres
- 23 - Certlilcat d'Aptitude au professorat de
L'enseignement du second degre'

- 24 - Institut proproations a'L'enseignement du
second degre
- 25 - Tanzimat
- 26 - Sibyan Mektepleri
- 27 - Gulhane, Hatt-i-Humayun
- 28 - Darul Muallimin
- 29 - Mesleki- Devre
- 30 - Orta muallim mektebi
- 31 - Darul Muallimin -i- Ali.
- 32 - Yuksek Ogretmen okulu
- 33 - Kiz teknik, yuksek ogretmen okulu
- 34 - Formasyon
- 35 - Egitim Enstitusu.

منابع و مأخذ :

الف : منابع فارسی :

- ۱ - خوی نژاد، غلامرضا . سیر تحول و گسترش تربیت معلم در ایران مشهد ۱۳۵۵ .
- ۲ - بهقان ، علی . تربیت معلم در کشورهای فرانسه به انگلستان و ایران ، تهران ۱۳۲۹ .
- ۳ - صافی ، احمد . تربیت معلم در ایران ، هندوستان و پاکستان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی تهران ۱۳۷۲ .
- ۴ - _____ تربیت معلم و آموزش ضمن خدمت در چند کشور جهان ، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تهران ۱۳۶۴ .
- ۵ - جدول دروس هفتگی مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌های ایران مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی .

ب - منابع خارجی :

- 1 - Burton R. CLAKK:ENCYCLOPEDLA of Higher Education,Volume 2,1992.
- 2 - EDMOND J. King: Other schools & ouers "Comparative studies for today 1975 LONDON.
- 3 - Kucuk Ahmet, Leyla: Ogretmen yetistiren kurum ogretmenlerinin tutumlari, Ankara 1976.
- 4 - Oguzkan,Ferhan: Cagdas Egitim.Istanbul 1977.
" A Comparative study of National systems."

